

2. Olajnövények

2.1. Világpiaci tendenciák

Viszonylag konszolidáltan változott az olajnövény- és növényolaj ára 2005-ben, a kiugróan magas árnövekedést jelentő 2003-as, és a hasonló mértékű árcsökkenéssel járó 2004-es év után. Ezzel együtt, az árak és arányok éven belüli változása 2005-ben is figyelemre méltó volt. Év elején a csökkenő brazil terméskilátások emelték a szójaárakat, év közepén pedig az egyesült államokbeli aszály hatására növekedtek az árak. Az utolsó negyedévben viszont, a március-májusi árak voltak ismét megfigyelhetőek, miután kiderült, hogy alaptalanok voltak a félelmek, és az USA termése alig valamivel marad alatta a tavalyi rekordnak. Összességében elmondható, hogy az USDA becslése szerint a világ idei olajosmagkínálata közel azonos lesz a tavalyival, azt 1-2%-kal meghaladja. Mivel a fogyasztás ennél kissé nagyobb ütemben nő, **az olajos magvak árában nem várhatunk jelentős változást.** Komoly áresést csak egy igen jelentős dél-amerikai szójatöbblet eredményezhet a jövő tavasszal, ehhez azonban rekordhozamokat kell elérniük a dél-amerikai farmereknek. A meteorológusok szerint ugyanakkor fennáll egy újabb aszály veszélye, és a termés nagysága körüli bizonytalanság következtében nőhet a piaci árak ingadozása. Addig azonban, minden bizonnyal marad a jelenlegi 44-48 ezer forint/tonnás szójaár-centrum.

2.2. Európai piaci tendenciák

Az európai piaci tendenciák az év második felétől jelentős mértékben elszakadtak a világpiaciaktól. Míg év elején az Unió fő olajnövényének számító repce árát csak a szója árának emelkedése mentette meg a tavalyi rekordtermés utáni árzuhanástól, addig az év második felében a repce ára a szójáéval ellentétesen változott, annak ellenére, hogy utólagos számítások szerint az idei repcetermés nem maradt el a tavalyi rekordtól. Ennek oka a kivételesen magas ásványolajár volt, amely előtérbe helyezte a növényi olajok hajtóanyagként való felhasználását. A biodízel-program a repce iránti jelentős keresletemelkedéssel járt az év második felében, és a repce magas árszintjét eredményezte az európai piacon. A magas repceár az év utolsó hónapjában a becslétnél 1 millió tonnával nagyobb kanadai repcetermés és a szintén jónak ígérkező ausztrál termés híre törte meg. A német biodízellel kivetendő új adó az év utolsó napjaiban bizonytalanná tette a piacot, ezért az év végén az árak a nyári nagy áremelkedés előtti szintre estek vissza.

További fontos eseménynek bizonyult, hogy Kelet-Európában, elsősorban Oroszországban és Ukrajnában kiváló napraforgótermést takarítottak be, melynek mennyisége 2005-ben 20%-kal lett több mint az előző évben. Ennek következtében a világ napraforgó termelése 14%-kal nőtt, ami rendkívül nagy nyomás alá helyezte nem csak a napraforgómag, de a napraforgóolaj árát is.

Az utóbbi időszak egyik figyelemre méltó eseménye a repce és a napraforgó egymáshoz viszonyított arányának megváltozása. Korábban a két olaj ára nagyjából együtt mozgott, azonban 2004. szeptemberétől a napraforgóolajnak volt jelentős árelőnye a repcével szemben, köszönhetően a gyenge kelet-európai napraforgó- és a rekordnak számító nyugat-európai repcetermésnek. 2005. szeptemberére megváltozott a helyzet: Nyugat-Európában továbbra is rekordtermést takarítottak be repceből, és ugyanígy Kelet-

Európában is. A repce iránti kereslet olyan mértékben nőtt a napraforgóéhoz képest, hogy nyugaton a sok is kevésnek bizonyult, felhajtva a repceárakat, keleten viszont a rekordtermés hatására jelentősen csökkentek a napraforgóárak. Ennek következtében a napraforgóolaj egy évig fennálló árelőnye megszűnt a repceolajéhoz képest, sőt jelenleg jóval alacsonyabb áron fogadja el a piac.

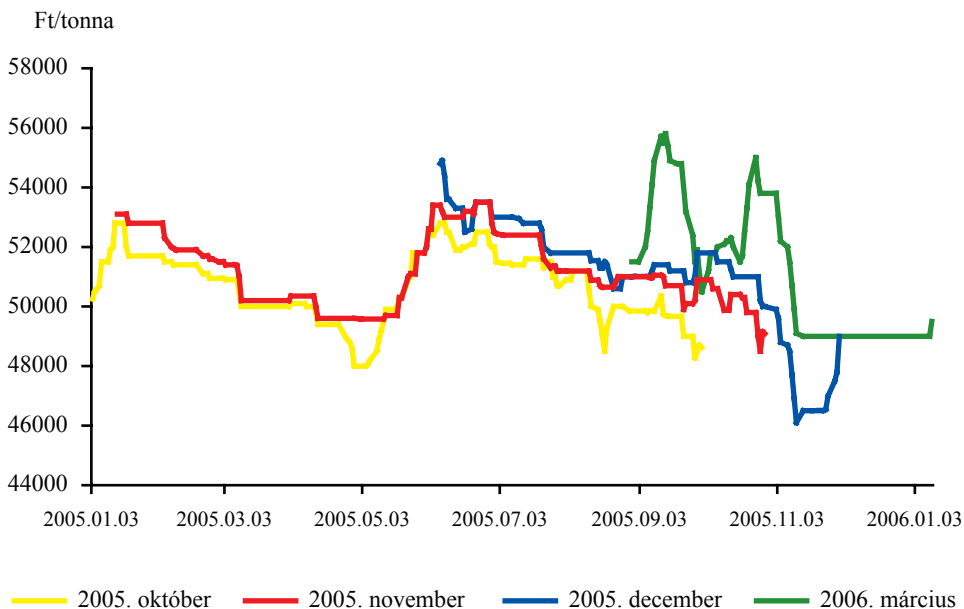
2.3. Hazai piaci tendenciák

2.3.1. A kínálat és kereslet alakulása, valamint a piaci árak

A napraforgópiacon 2005. közepén várt áremelkedés elmaradt, mert bár a kereslet továbbra sem változott (nagy nyugat-európai és mediterrán olajfelhasználás), a kínálatban nem várt változás állt be: Ukrajnában és Oroszországban rekordtermést takarítottak be (20%-kal többet a korábbi évhez képest). Ez a változás megfordította a repceolaj és a napraforgóolaj árarányát, rosszabb helyzetbe hozva a hazai főnövénynek számító napraforgót. **A hazai termelői árak csökkenése folytatódott, az olajoké kevésbé, mint a magoké,** valamint a tőzsdei jegyzések is estek némi hektikus ingadozás után (7-8. ábra).

7. ábra

A napraforgó határidős árai a Budapesti Árutőzsdén

Forrás: BÁT

A hazai kínálat tehát nem játszott túl jelentős szerepet az áralakulásban, annak ellenére, hogy a betakarítási időszakban jelentős csapadék esett, rontva ezzel a napraforgómag minőségét, csökkentve olajtartalmát, és komoly gombafertőzéssel fenyegette a termést. A hozamok, bár nem érték el a tavalyi rekordot, továbbra is illeszkednek az emelkedő tendenciába (9-10. ábra).

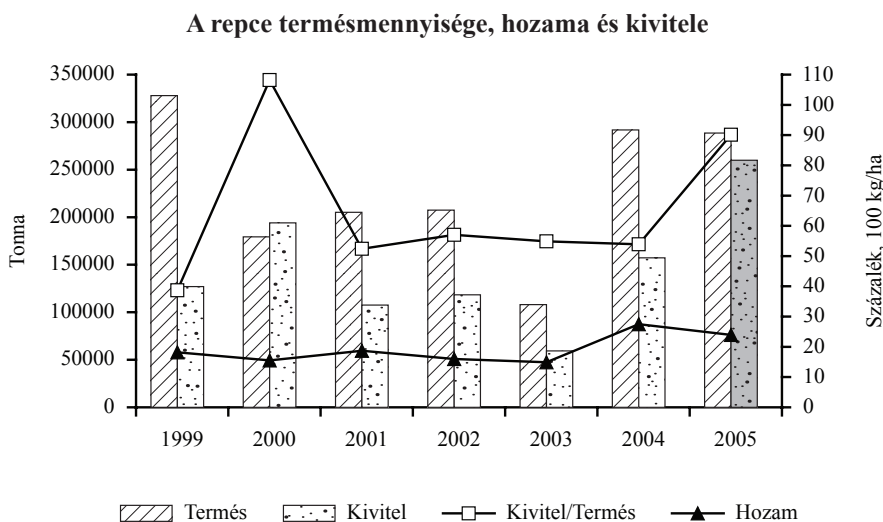
8. ábra

Forrás: KSH, AKI

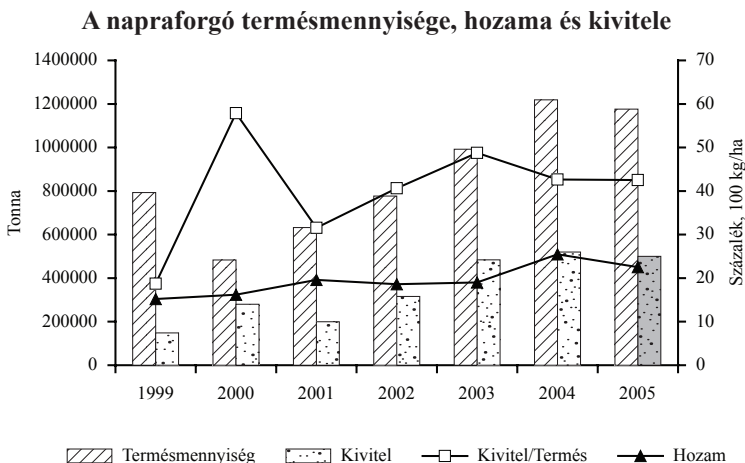
Az év második felében romlott a hazai termények értékesítési helyzete, elsősorban a kelet-európai versenytársak bőséges termése miatt. Ezen belül a repcéé javult, elsősorban a német biodízel-program feljutása miatt. A napraforgóé viszont romlott, mivel a fekete-tengeri termés kizárja a nagyobb volumenű mediterrán értékesítés lehetőségét, a német piac pedig teljesen átállt a repce-feldolgozásra, és nem igényli a korábbi mennyiségű napraforgót.

9. ábra

Forrás: KSH, FVM, AKI becslés (2005)

10. ábra

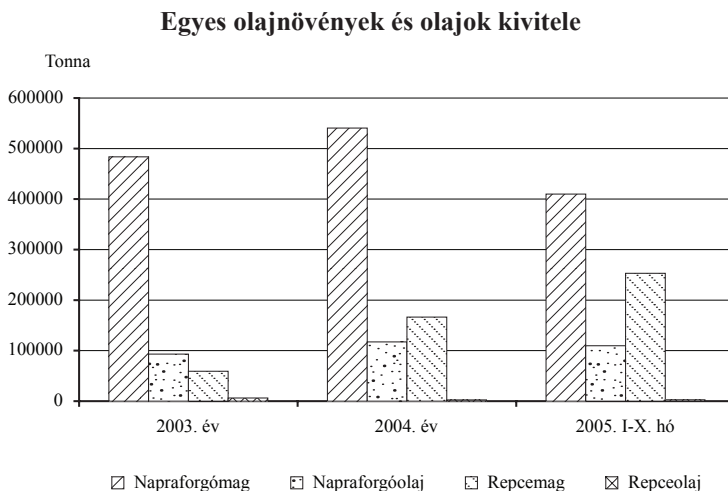
Forrás: KSH, FVM, AKI becslés (2005)

Az **olajok** vonatkozásában is hasonló megállapításokat tehetünk (áresés, olcsó versenytársak), figyelembe véve, hogy a biodízel-boom miatt komoly hiány mutatkozik az olajmalmi feldolgozó-kapacitásban, és ezért az olajmalmok magasabb haszonkulccsal dolgozhatnak. **Bár a hazai növényolaj ára is esett, ezt az áresést bőven kompenzálja a nyersanyag árának ennél nagyobb mértékű esése** (2004. októberéhez képest a hazai növényolajok értékesítési ára 1,7%-kal esett, a napraforgómagé 6,2%-kal).

2.3.2. Külkereskedelem

Az olajos magvak és növényolajok külkereskedelmét a minimális import (eltekintve a több százezer tonnára rúgó szójaliszt-behozattól) mellett komoly olajos-mag export jellemzi (11. ábra).

11. ábra

Forrás: KSH

Továbbra is a feldolgozatlan termék adja a kivitel túlnyomó részét, az olajexport mennyisége nem változott jelentősen, és év végéig várhatóan eléri a tavalyi szintet. A repcemag kivitele jelentősen emelkedett a tavalyi évhez képest, és megközelíti a teljes termés mennyiséget, a napraforgóé viszont elmarad attól. Ennek fő oka az, hogy a kiviteli szezon a repcénél már lassan befejeződik, a napraforgónál viszont az utolsó két hónapban is jelentős forgalmat bonyolítanak le, a két növény eltérő betakarítási időszakának következtében.

A kiviteli irányokat tekintve, **nem változott a magexport korábbi koncentráltága: 3-4 országba irányul a magexport 70-80%-a.** A napraforgómagnál a legjelentősebb irányváltás, a német helyett az olasz piac preferálása a már említett okok miatt (repceboom, mediterrán aszály, tavalyi rossz ukrán termés). Valószínű, hogy az olasz piacon, az év elején szerzett pozíciónk nagyban romlani fog az ukrán áru megjelenésével, így az év utolsó két hónapjában nem várható érdemi export ebben az irányban. A repcemagnál továbbra is Németország és Ausztria a két legnagyobb partner, ebben sem várható nagy változás a közeljövőben. A **napraforgóolaj** tekintetében eddig jellemző volt a kelet-közép-európai irány, jóval kisebb koncentráltásban, több államot érintve. Itt is tapasztalhatunk némi elmozdulást, mivel a német piacon nagyobb mennyiségben sikerült napraforgóolajat eladni (okok: olajmalom-hiány a repceboom miatt, mag helyett olajimport).

